

Tek Satıcılık Sözleşmelerinin Rekabet Hukukuna Uygun Olması İçin Aranılan Şartlar

25 Eylül 2023

Yazarlar:

Oğuz Erkan

Ortak Avukat

Birleşme ve Devralmalar

Sermaye Piyasası

Rekabet Hukuku

Spor Hukuku

Tek satıcılık sözleşmeleri genel olarak rekabeti kısıtlayıcı sözleşmelerdir ve bu yüzden rekabet hukukuna aykırıdır, fakat, bazı unsurların varlığı halinde grup muafiyetinden yararlanarak hukuka uygun hale gelebilir.

A) Genel Olarak

Tek satıcılık sözleşmesi, üretici ile tek bir dağıtıcı arasındaki özel bir sözleşmedir. Bu sözleşme, üreticinin ürünlerini belirli bir bölgede sadece tek bir dağıtıcıya göndermeyi ve bu dağıtıcının bu ürünleri kendi adına ve hesabına satarak satışlarını artırmasını taahhüt etmesini içerir. Tek satıcılık sözleşmeleri, genellikle ürün üreticisi ile bu ürünlerin belirli bir bölgedeki satışından sorumlu firma arasında yapılır. Bu sözleşmeler, tek dağıtıcının kendi adına bağımsız olarak hareket etmesini, ancak ekonomik olarak üreticiye bağlı olmasını içerir.¹ Tek dağıtıcı, ürünleri kesin olarak satın alır ve kendi adına satar, bu da onu benzer ticari kurumlardan ayırır. Tek satıcılık sözleşmeleri, acente sözleşmeleri ve komisyonculuk sözleşmelerinden farklı bir yapıya sahiptir.

¹ İŞGÜZAR, H. (1989), Tek Satıcılık Sözleşmesi, Ankara, s. 14

B) Tek Satıcılık Sözleşmesinin Unsurları

Sağlayıcı ve dağıtıcılar arasındaki anlaşmaların tek satıcılık sözleşmesi olarak nitelendirilebilmesi için sağlayıcı tarafından dağıtıcıya ilgili mal ve hizmetler bakımından tekel hakkı tanınması gerekir. Söz konusu tekel hakkı süre, bölge veya doğrudan mal ve hizmetlerin kendisi hakkında da olabilir.

Sözleşmenin tek satıcılık olarak nitelendirilebilmesi için sağlayıcının mal sağlama ve dağıtıcının da sağlayıcıdan malı alıp pazarlama yükümlüğünün sürekli olması gerekir. Aksi halde ilgili sözleşme rekabet yasağı içeren bir satış sözleşmesine daha yakın olacaktır.

Tek satıcı kendisine verilen tekel hakkı içerisinde sağlayıcının mallarını pazarlama ve sürümünü arttırma borcu altındadır.² Söz konusu borca alınan ürünlerin pazarlamasını ve müşteri hizmetlerini gerçekleştirme de dahildir. Uygulamada genelde satıcı ilgili sağlayıcının mallarından başka bir mal satmamayı ve tekel bölgesi dışında faaliyet göstermemeyi de üstlenir.³

Buna karşılık sağlayıcı tek satıcının tekel hakkına sahip olduğu bölgede başka dağıtıcılara satmamayı üstlenmektedir. Buna ek olarak sağlayıcı başka dağıtıcıların da ilgili malları tek satıcının bölgesinde satmamalarını ve hatta üçüncü kişilerin de söz konusu bölgede bu faaliyetleri yürütmemeleri garantisini üstlenebilir. Bu durumda tekel hakkı güçlendirilmiş olur. Tek satıcıya verilen tekel hakkı güçlendikçe sözleşme Rekabet Hukuku açısından daha riskli hale gelir.

C) Tek Satıcılık Sözleşmelerinin Rekabet Hukukuna Uygun Hazırlanması

4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun (RKHK) 4. Maddesinde rekabeti engelleyen anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar yasaklanmıştır. Devamında hangi hallerin rekabeti engelleyen anlaşma, karar ve uyumlu eylem olabileceğini belirlemek amacıyla bu eylemlerin özelliklerini saymıştır. Buna göre:⁴

- a- Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kar gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi,

² İŞGÜZAR, H.(1989), s.72;

³ BADUR, E. (2001), Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar, Ankara-, s.113.

⁴ 4054 Sayılı Kanun

- b- Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü,
- c- Mal veya hizmetin arz ya da talep miktarının kontrolü veya bunların piyasa dışında belirlenmesi,
- d- Rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması yahut piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi,
- e- Münhasır bayilik hariç olmak üzere, eşit hak, yükümlülük ve edimler için eşit durumdaki kişilere farklı şartların uygulanması,
- f- Anlaşmanın niteliği veya ticari teamüllere aykırı olarak, bir mal veya hizmet ile diğer mal veya hizmetin satın alınmasının zorunlu kılınması veya aracı teşebbüs durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın ya da hizmetin diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanması ya da arz edilen bir mal veya hizmetin tekrar arzına ilişkin şartların ileri sürülmesi.

Tek satıcılık sözleşmeleri ile malın satış şartlarının tespiti, piyasanın bölüşülmesi, piyasaya girişin zorlaştırılması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bu sözleşmeler nitelikleri itibari ile rekabeti kısıtlayıcı sözleşmelerdir ve aksi bir düzenleme bulunmadığı takdirde 4054 sayılı Kanun'a aykırı olacaklardır.

Normal şartlarda Rekabet Hukukunu ihlal edecek olan bu anlaşmalara bazı şartları taşımaları halinde grup muafiyeti uygulanmaktadır. Bu durumun arkasında yatan neden bu anlaşmaların etkilerinin tamamen ve her zaman rekabeti sınırlayıcı olmaması, aksine bazı durumlarda piyasa rekabetini arttırıcı ve topluma yararlı etkileri bulunabilmesidir.⁵ Örneğin, tek satıcılık sözleşmeleri

⁵ SAYHAN, İ.(2005), Rekabeti Kısıtlayan İşbirliği Uygulamalarının Yasak Kapsamının Dışında Bırakılması, AÜEHF Dergisi, Cilt.9 sayı.1-2, s.582

ile son kullanıcının alacağı hizmet önemli ölçüde iyileştirilebilmekte, tek satıcı olduğunu bilek dağıtıcı malın sürümünü arttırmak üzere elinden gelen pazarlama ve hizmet faaliyetlerini yürütmekte bu durum üreticiler arasındaki rekabeti arttırmakta ve son tahlilde tüketicinin daha uygun fiyata daha kaliteli mal tüketmesi anlamına gelebilmektedir.

RKHK'nın 5. Maddesine göre kurul aşağıdaki şartların sağlanması halinde ilgili anlaşma, uyumlu eylem veya kararı 4. Maddeden muaf tutabilir:

- a) Malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması,
- b) Tüketicinin bundan yarar sağlaması,
- c) İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması,
- d) Rekabetin, (a) ve (b) bentlerindeki amaçların elde edilmesi için zorunlu olanlardan fazla sınırlanmamasıdır.

Bu anlaşmaların taşınması gereken diğer nitelikler Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ ile belirlenmiştir. Bu şartlar aşağıdaki gibidir:⁶

- a) Alıcının kendi satış fiyatını belirleme serbestisinin engellenmesi. Şu kadar ki; taraflardan herhangi birinin baskısı veya teşvik etmesi sonucu sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemesi koşuluyla, sağlayıcının azami satış fiyatını belirlemesi veya satış fiyatını tavsiye etmesi mümkündür.
- b) Aşağıdaki haller dışında, alıcının sözleşme konusu mal veya hizmetleri satacağı bölge veya müşterilere ilişkin kısıtlamalar getirilmesi.

⁶ 2002/2 Sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliğ

- 1) Alıcının müşterilerince yapılacak satışları kapsamaması kaydıyla, sağlayıcı tarafından kendisine veya bir alıcıya tahsis edilmiş münhasır bir bölgeye ya da münhasır müşteri grubuna yapılacak aktif satışların kısıtlanması,
 - 2) Toptancı seviyesinde faaliyet gösteren alıcının son kullanıcılara yönelik satışlarının kısıtlanması,
 - 3) Bir seçici dağıtım sistemi üyelerinin yetkili olmayan dağıtıcılara satış yapmalarının kısıtlanması,
 - 4) Birleştirilmek amacıyla tedarik edilen parçaların söz konusu olması halinde, alıcının bunları üretici konumundaki sağlayıcının rakiplerine satmasının kısıtlanması.
- c) Seçici dağıtım sisteminde, bir sistem üyesinin yetkili olmadığı yerde faaliyet göstermesinin yasaklanması hakkı saklı kalmak kaydıyla, perakende seviyesinde faaliyet gösteren sistem üyelerinin son kullanıcılara yapacakları aktif veya pasif satışların kısıtlanması.
- d) Seçici dağıtım sisteminde, sistem üyelerinin kendi aralarındaki alım ve satımın engellenmesi.
- e) Parçaların birleştirilmesi ile oluşturulan malların söz konusu olması halinde, bu parçaları satan sağlayıcı ile birleştiren alıcı arasındaki anlaşmalarda, sağlayıcının bu parçaları son kullanıcılara veya malların bakımı ya da onarımıyla alıcı tarafından yetkilendirilmemiş tamircilere yedek parça olarak satmasının yasaklanması.

Yukarıda belirtilen şartlara ek olarak Tebliğin 2. Maddesinde ilgili dikey anlaşmanın grup muafiyetinden yararlanabilmesi için üreticinin ve satıcının faaliyet gösterdikleri ilgili ürün pazarındaki paylarının 30%'u aşmaması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin beyaz eşya üreticisinin toplam beyaz eşya pazarındaki Pazar payının %30'u geçmesi halinde dağıtıcılarından biri ile akdedeceği tek satıcılık sözleşmesi diğer tüm şartlar karşılansa bile muafiyetten yararlanamayacak ve 4054 Sayılı RKHK'ya aykırı olacaktır.

D) Muafiyetten Yararlanılması

Üretici ve tek satıcılık sözleşmesi yapan satıcının, genellikle rekabet kurallarına aykırı olan bu tür sözleşmelerin muafiyet kapsamından yararlanabilmesi için Rekabet Kurulu'na bildirmesi gerekmemektedir. Muafiyet şartlarını yerine getiren sözleşmeler, bildirimde bulunmadan da muafiyetten yararlanabilir.⁷ Fakat sözleşmenin hatalı olarak muafiyet şartlarını taşıdığı düşünülen sözleşmeler sonradan Kurul tarafından yaptırıma tabii utulma riski taşıdığından bunların bildirilerek Kurul'dan menfi tespit alınması önerilen bir pratiktir. Günümüzde birçok işletme, gelecekte sorun yaşamamak için muafiyet kapsamındaki sözleşmelerini Rekabet Kuruluna bildirmekte ve sözleşmenin kurallara uygunluğunu doğrulamaktadır.

Rekabet Kurulu, tek satıcılık sözleşmesinin muafiyet süresini belirlemez, bu süre sınırsız olabilir veya belirli şartlara veya yükümlülöklere bağılı olarak verilebilir. Muafiyet kararları, sözleşmenin yapıldığı tarihten veya uyumlu eylemin gerçekleştirildiğı tarihten itibaren geçerlidir.

Erkan Avukatlık Ortaklığı
Dumlupınar Bulvarı No: 274/2
Mahall Ankara
C2 Blok Kat: 3 Apt: 4
Çankaya 06530

T: +90 (557) 42 55

Bu bilgi yazısı sizlere kolaylık sağlamak için hazırlanmış olup hukuki tavsiye niteliğı taşımaz. Müvekkillerimize ve diğör ilgililere genel bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Uygun hukuki tavsiye almaksızın, herhangi bir özel durumda bu bilgi yazısına dayanarak hareket edilmemelidir ve işbu bilgi yazısı, yayınlandığı web sitesi dışındaki web sitelerine bağlantılar içerebilir.

Erkan Avukatlık Ortaklığı, kendi web sitesi dışındaki hiçbir web sitesinden sorumlu değildir ve başka herhangi bir web sitesine ilişkin bilgileri, içeriğı, sunumu veya doğruluğunu onaylamamakta veya bunlara ilişkin açık veya zımni

⁷ TOPÇUOĞLU, M.(2001), Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliğı Davranışları ve Hukuki Sonuçları Ankara- s.260

herhangi bir garanti vermemektedir. Bu bilgiler telif hakkı ile korunmaktadır ve Erkan Avukatlık Ortaklığının önceden yazılı izni olmadan çoğaltılamaz veya yabancı bir dile çevrilemez.

2023 Erkan LLP